

11-117

Поштарина плаћена у готову

КЊИЖЕВНОСТ И ЈЕЗИК

5-6

МАЈ — ЈУН 1957 — БЕОГРАД

Гаврину која служи за шалу и смех. Бол се понесе и из приповедака у којима има хумора, иако је тај бол некад притајен, иако се живот после њега наставља као у приповеци. Тај не зна шта је рат или у приповеткама Дренка и С дететом у торби.

Једну групу у овој збирци чине приповетке из Србије са ратним и поратним догађајима чију је тематику писац добро уочио.

Ту је она психолошка приповетка о сазнавању доктора Марковића да је можда крив за смрт свога друга кога је одушевно да се бори за народно ослобођење. Ту је различна прича о Мађар-Пишти једноставном, поноситом и задовољном што је у Србији схваћена његова крвна освета, али који се према општој средини, за коју писац даје богату позадину, осећа као усамљени туђинац.

Истакнут је и друштвени преокрет: удовица официра којој су два сина погинула мучи се радећи за унучад заједно са својом ћерком која се од напорног рада разболела, док се њена школска другарица, жена богатог трговца, пресијава у астраганској бунди и обраћена јој је општа друштвена пажња. У свакоме покрету и речи те жене осећа се себичност и скоројевићко лакташтво са претен-

зијама нека само њој и њенима буде добро. Зато причање њене „патње“ буди револт код кћери њене сентименталне другарице: „Као да не видиш себе? Као да немаш својих гробова?“

У приливу становништва у Београд из свих крајева наше државе Петровић је нашао нове теме. Македонци и Босанци долазе да нађу зараду, да тргују и да се обогате.

Око тридесетих година метод уметников је све савршенији. Приповетке Стручињак и Драгомир и Драгољуб су права мала ремек дела у Чеховљевом жанру. У неколико потеза дати су и људи и догађаји и добра позадина са избегавањем сувишних детаља и ванредном природношћу говора. Земља и људи, животни услови и менталитет, расположење појединца и опис природе све је то у тесној складној вези. Отуда је назив за ову збирку добро одабран. Осећа се да је лично не само део земље него и њен производ и у њој налази своју животну подлогу. То је нарочито добро дато у приповеткама из Војводине, овековечене у песничком и приповедачком делу Вељка Петровића.

Јелена Шаулић

ТРИ СВЕСКЕ ОСМЕ КЊИГЕ „НАШЕГ ЈЕЗИКА“

Св. 1—2

За наставнике српскохрватског језика неопходно је да прочитају чланак проф. А. Белића „О науци о језику у средњој школи“. Проф. Белић и овога пута подвлачи да је за наставу језика у средњој школи основно да ученика упозна са природом, суштином језика, а не само да објашњава и показује језичку форму. Ову своју мисао писац илуструје конкретним примерима.

Проф. М. Стевановић у чланку „Императивне сложеннице“ говори о сложенницама типа *д е р и к о ж а*. Он утврђује које је значење императива омогућило употребу овог облика за стварање поменутих сложенница. То је пре свега значење које има квалификативни императив.

У чланку „О облику и значењу речи

на крп а т у песми Бановић Страхинца“ Р. Димитријевић износи мишљење да је значење речи *на крп а т* прилошко и да она значи „помало, некако, на брзу руку, надвоје-натроје, по нужди“.

У раду „Уз чланак проф. Љ. Јонкеа „Неколико ријечи о одјецима Новосадског састанка“ проф. М. Стевановић објашњава неке своје ставове изнете у дискусији са проф. Љ. Јонкеом.

А. Пецо објављује чланак „Промјене глагола *в р т е т и* и *з р е т и*“ у коме износи материјал писаца углавном са јекавске територије.

Проф. М. С. Лалевић чланком „Језик и стил Сијарићевих „Бихораца“ наставља анализу стила и језика значајних дела наше савремене књижевности. У ову анализу проф. Лалевић

улази са широком заинтересованошћу и истанчаном пажњом.

Језичке поуке у овој свесци написали су М(итар) П(ешкић), Св(етислав) П(редић) и Б(ерислав) Н(иколић).

Св. 3—4

Чланак проф. А. Белића „Наш правопис у новој обради“ написан је поводом завршетка рада Правописне комисије. Писац истиче значај урађеног посла и говори о принципској страни постигнутих резултата.

У чланку „Измене у правопису српскохрватског језика“ проф. М. Стевановић детаљно говори о резултатима рада Правописне комисије: о писању облика футура I, о транскрипцији страних властитих имена, о остављању неизмењеног *d* испред *s* и *sh* у свим позицијама у речи, о писању удвојених сугласника у ретким случајевима типа поддијалекат и сл., о писању придева типа дахиј-ски само са *j*, о састављеном и одвојеном писању речи, о сажетом начину писања одречног облика *praes.* гл. *x*тети (нећу), о употреби великог слова, о дељењу речи при преношењу њихових делова у следећи ред, о логичкој интерпункцији, о давању једног званичног назива нашем језику (српскохрватски и сл. хрватскохрватски) и сл.

Чланак проф. А. Белића „Значај новог правописа“ уствари је предавање одржано на Београдском радију о новом правопису српскохрватског језика.

И. Грицкат говори „О неким особинама футура II (футура егзактног)“. Грицкатова истиче да се у значењу футура у нашем језику употребљавају два облика: 1) сложени облик *буде + радни придев* и 2) презент.

Анализирајући конструкцију *буде + радни придев* од несврш. гл. аг., писац показује како у тој конструкцији „семантика иде понекад ка томе да се истакне настајање трајања радње, њено јављање али формално вид такве конструкције остаје имперфективан“. Вид конструкције *буде + р. пр. сврш. гл.*, разуме се, перфективан је; писац указује на неке значењске разлике које постоје између те конструкције и перфективног презента у истој употреби.

Што се, пак, тиче имперфективног

презента у служби футура II, он се у књижевном стилу јавља ређе. Место њега каткад се узима исти глагол с префиксом уз. О оваквим глаголима сложеним са уз Грицкатова констатује: „Семантика таквих сложених глагола је, природно, слично као и у конструкцијама *буде + р. пр. од несврш. гл.*, али је вид, у највећем броју случајева, и лексички перфективан“.

Последњи је чланак Јована Радловића „Аугментативно-пејоративна значења неких именица“. Познато је да аугментативно-пејоративни облици обележавају у већини случајева оба ова значења. Писац је, међутим, у селима горње и јужне Херцеговине нашао примере који имају превасходно пејоративно значење. Напр.: *аљинџина* значи само „подерана, изношена, искрпљена хаљина“ и сл.

Језичке поуке у овој свесци дали су Б(ерислав) Н(иколић), Б(иљана) Ш(љивић), Св(етислав) П(редић) и Б(ранислав) М(илановић).

Св. 5—6

У чланку „Старословенски језик“ проф. Велић истиче велики значај тога језика за историју наше културе и позива да се и код нас обнове студије о њему.

Проф. М. Стевановић објављује обимну расправу „Око значења аориста“. Узимајући реч у дискусији која се у нашој науци води о значењу аориста, проф. Стевановић истиче да аорист перфективних глагола „у опште значи радњу што се извршила у једном одређеном времену, које је за индикативну употребу аориста — време у коме се о извршењу те радње говори, а за релативну — било које одређено време прошлости“, за аорист имперфективних глагола проф. Стевановић истиче да он „о значава радњу која се вршила до једног времена, за индикативну употребу до времена говорења, а за релативну до било кога тренутка одређене прошлости“.

Б. Милановић: „О неправилним облицима глагола *извинити* (се) и његовом значењу“ истиче, прво, да је овај глагол, иако нам је дошао из руског језика, стекао пуно право на употребу у нашем језику; друго, да облик *извинити* (се) (м. *извинити*) не иде у књижевни језик.

Милановић објашњава како је настао облик извињати (се).

Борис Марков расправља „О наставцима -ана, -лија, -лук и -ција“. Он подробно анализира сваки од ових наставака који су нам дошли из турског језика. Важно је и тачно практично упутство које даје Марков: да нове речи у нашем језику „не би требало стварати овим наставцима“.

М. Пешикан: „Одредни придев у српскохрватском језику“ критички се осврће на мишљење проф. С. Ристића да поред одређеног и неодређеног вида придева треба увести још једну, трећу врсту — одредних придева. Пешикан исправно истиче да су категорије одређеног и неодређеног вида синтаксичке а да Ристићеви одредни придеви претстављају чисто семантичку категорију и да стога они не могу допуњавати видску поделу придева.

А. Пецо: „Социјатив без предлога“ говори о дијалекатским примери-

ма типа Разговарао сам Весом и сл. у којима социјативни инструмент долази без предлога.

Б. Николић у чланку „Акцент при својних придева типа мџмков, џчев, сџстрин“ предлаже да се у књижевном језику допусти и употреба ових придева са дугим вокалом сүфикса (мџмков и сл.).

Биљана Шљивић у чланку „Неретвански или неретљански“ сматра да у књижевном језику треба допустити употребу оба ова придева, али са извесном диференцијацијом у значењу: „Придев неретљански употребиће се онда када се говори о нечему што припада или што је својствено становницима некадашње области Неретве, старом племену Неретљана...; придев неретвански пак онда када је реч о Неретви као реци, као географском појму.“

Језичке поуке у овој свесци дали су Биљана Шљивић и Митар Пешикан).

Берислав М. Николић